

सर्वोच्च अदालत, संयुक्त इजलास
माननीय न्यायाधीश डा. श्री आनन्दमोहन भट्टराई
माननीय न्यायाधीश श्री बमकुमार श्रेष्ठ
फैसला

मुद्दा:- अंशदर्ता ।

०६९-CI-१०२६

स्व. गोविन्दप्रसाद चालिसेको छोरा भक्तपुर जिल्ला कटुन्जे गा.वि.स. वडा
नं.५ बस्ने सूर्यप्रसाद चालिसे-----१
ऐ. को छोरा ऐ. ऐ. बस्ने प्रद्युम्न चालिसे-----१

पुनरावेदक
प्रतिवादी

विरुद्ध

सप्तरी जिल्ला राजविराज नगरपालिका वडा नं.८ बस्ने बद्रीप्रसाद चालिसेको
मु.स. गर्ने निजको पत्नी काठमाडौं महानगरपालिका वडा नं.३५ सिनामंगल
बस्ने निर्मला चालिसे-----१

विपक्षी
बादी

सुरु तहमा फैसला गर्ने: माननीय न्यायाधीश श्री मोहनरमण भट्टराई
सुरु तहमा फैसला गर्ने अदालत: भक्तपुर जिल्ला अदालत

फैसला मिति: २०६५।१२।३१

पुनरावेदनतहमा फैसला गर्ने: माननीय न्यायाधीश श्री फणिन्द्रदत्त शर्मा

माननीय न्यायाधीश श्री प्रकाश चन्द्र गजुरेल

पुनरावेदन तहमा फैसला गर्ने अदालत: पुनरावेदन अदालत पाटन

फैसला मिति: २०६९।०९।१९

न्याय प्रशासन ऐन २०७३ को दफा ८(१) बमोजिम यस अदालतको अधिकार क्षेत्र
भित्रको दायर हुन आएको प्रस्तुत मुद्दाको संक्षिप्त तथ्य एवं ठहर यसप्रकार छ:

मेरो स्वर्गीय पिता विश्वनाथ चालिसे बि.सं १९९० साल देखि नोकरीको सिलशिलामा
भक्तपुर जिल्ला छाडी नेपालका विभिन्न जिल्लामा कार्यरत रहेको अबस्थामा पिताको हकको

पैत्रिक खेति घरवारी जग्गा काकाबाबु गोविन्द चालिसेको जिम्मामा रहि निजले नै रेख देख संरक्षण गर्दै आउनु भएको थियो। पिताले बि.सं १९९० सालमा घर छोडनु पूर्व बाबु काका हजुरआमा समेतका बिचमा भएको लिखतमा बाबुको हकको घरवारी खेतिको जग्गाको प्रष्ट अभिलेखन रहेको कागज प्रतिवादी गोविन्द प्रसाद संग हुनु पर्दछ । २०२८ सालमा पिताको मृत्यू भए पश्चात निजको हकको घरवारी जग्गामा हामिले बिभिन्न कारणबस भोग बसोवास गर्न सक्ने अवस्था भएन। पिता बिश्वनाथ र माता न्हुछे कुमारीको दामपत्य जीवनबाट ६ भाई छोराहरु क्रमशः केशव प्रसाद चालिसे, मुरारी प्रसाद चालिसे, कृष्ण प्रसाद चालिसे म बादी बट्टी प्रसाद चालिसे, दिवाकर चालिसे र प्रभाकर चालिसे हुँदा पिताको हकको घरवारी जग्गा समेत बण्डामा पारी ६ खण्डको १ खण्ड घरवारी जग्गामा अंशहक दिलाई पाउँ भन्ने समेत ब्यहोराको बट्टी प्रसाद चालिसेको फिरादपत्र ।

बिपक्षी बादीका पिता बिश्वनाथ घरवारी छाडी नोकरीको सिलशिलामा बिभिन्न जिल्लामा जानु भएकोले निजको हको घरवारी जग्गा गोविन्द प्रसादको रेखदेख र जिम्मामा रहेको भन्ने बेहोरा झुठा हो। बि.स.१९९० सालको बण्डाले काठमाण्डौ कमल पोखरीको घर जग्गा र तराईको घर जग्गा समेत बादीका पिताले अंशपाई दा.खा. दर्ता समेत गराई लिएका हुन। गोविन्द प्रसाद चालिसेको नाउँमा दर्ता रहेका जग्गाहरुबाट बादीको आमा न्हुछे कुमारी र चक्रपाणीका नाति अच्युतनन्दनले अंश लिई मिति २०३२।७।२६ मा अंश छोडपत्र पारीत गरी दिएको लिखतबाट समेत यी बादीलाई पुनः अंशमा दावी गर्ने हकदैया नभएकोले फिराद दावी खारेज गरि पाउँ भन्ने समेत ब्यहोराको प्रतिवादी गोविन्द प्रसाद चालिसे, पुष्पा चालिसे र प्रद्युम्न चालिसेको संयुक्त प्रतिउत्तर पत्र ।

बिपक्षीका आमा बुवा समेत बि.सं.१९९० साल पूर्व नै घरसारमा अंश छुट्याइ अलग बसेका हुन। बिपक्षीका बाबु पढे लेखेका अड्डाका जागिरे समेत भएकाले काठमाण्डौ कमल पोखरीको जग्गा र राजबिराजको जग्गा समेत आफ्नो अंशमा पारेका थिए। निजले जागिरको क्रममा उपत्यका बाहिर जाँदा निजको हकको घरवारी जग्गा मेरा पिता गोविन्द प्रसाद चालिसेको जिम्मा छाडी गएको भन्ने फिराद लेख झुठा हो । एक पटक अंश लिइ सके पछि पुनः अंश पाउने कानूनी ब्यबस्था नहुँदा बादी दावी खारेज गरी पाउँ भन्ने समेत ब्यहोराको प्रतिवादी कृष्ण मुरारी चालिसेको प्रतिउत्तर पत्र ।

बिपक्षीका बाबु र म प्रतिवादीका बाबु समेतका बिच बण्डा भइ सकेको छ। अब बिपक्षी संग बण्डा गर्नु पर्ने पैत्रिक सम्पती बाँकी छैन। बिपक्षीले आफ्नो फिरादमा हामी बिच बण्डा नभएकोले तायदाती समेत माग गरी बण्डा गरी पाउँ भनि माग गर्न सकेको पनि

नदेखिएकोले बादी दावी खारेज गरी पाउँ भन्ने समेत ब्यहोराको प्रतिवादी सूर्य प्रसाद चालिसेको प्रतिउत्तर पत्र ।

यसमा अच्युतानन्दन र दिवाकर चालिसे समेत बादी र गोविन्द प्रसाद उपाध्याय चालिसे समेत प्रतिवादी भएको यसै लगाउको सा.दे.नं १५८/०१०५५ को अंशमुद्दामा बादी प्रतिवादी बिच अंशबण्डा हुन बाँकी नरहेको अवस्था हुँदा अंश दिलाई पाउँ भन्ने बादी दावी पुग्न नसक्ने ठहरी फैसला भएकोले यसमा पनि सोही मुद्दामा लिएका आधार प्रमाणबाट यी बादी प्रतिवादी बिच अंशबण्डा गर्न बाँकी रहेको भन्ने नदेखिएकोले बादी दावी पुग्न सक्ने ठहर्छ भन्ने समेत ब्यहोराको भक्तपुर जिल्ला अदालतको मिति २०६५।१२।३१ को फैसला ।

मुलुकी ऐन, अंशबण्डा महलको ३२ नं. ले अंश मुद्दामा वादीले तारेख गुजारे पनि मुद्दा डिसमिस नगरी ठहरे बमोजिम फैसला गर्नुपर्छ भन्ने कानूनी व्यवस्थालाई बेवास्ता गरेको पाइन्छ। बुझ्नुपर्ने प्रमाण साक्षी समेत नबुझी गरेको फैसला अ.वं. १८४(क) र १८५ नं. समेतको विपरित भएकाले उक्त त्रुटिपूर्ण शुरुको फैसला बदर गरी बाबुको अंश हकको जग्गाबाट अंश दिलाई पाउँ भन्ने समेत ब्यहोराको बट्टी प्रसादको मु.स.गर्ने निर्मला चालिसेले पुनरावेदन अदालत पाटनमा दायर गरेको पुनरावेदन पत्र ।

यसमा विश्वनाथ छोरा बट्टीप्रसाद चालिसेले अंश पाउँ भनी निजका विश्वनाथकै छोराहरु कृष्णप्रसाद उपाध्याय चालिसे, दिवाकर चालिसे समेतलाई प्रतिवादी बनाएको देखिन्छ। निजहरुबीच अंशबण्डा भएको भन्ने देखिन आएको छैन। निज प्रतिवादीहरुबाट अंश पाउँने नपाउँने भन्ने सम्बन्धमा शुरु जिल्ला अदालतबाट नबोलेको साथै वादीकी आमा न्हुछेकुमारीले प्रतिवादी गोविन्दप्रसाद उपाध्यायबाट मिति २०३२।७।२६ मा जग्गा प्राप्त गरी अंश छोडपत्रको लिखत गरिएको सो लिखतले वादीहरुको हकमा असर पुग्छ, पुग्दैन भन्ने व्याख्या सम्बन्धी प्रश्न उपस्थित भई शुरु भक्तपुर जिल्ला अदालतको फैसला फरक पर्न सक्ने भएबाट अ.वं. २०२ तथा पु.वे.अ. नियमावली २०४८ को नियम ४७ बमोजिम प्रत्यर्थी झिकाई हाजिर भएपछि वा अवधि नाघेपछि पेश गर्ने भन्नेसमेत बेहोराको उच्च अदालत पाटनबाट मिति २०६६।११।१३ मा भएको आदेश।

प्रस्तुत मुद्दाका पुनरावेदक वादी र प्रतिवादीहरु मध्येका कृष्णप्रसाद र प्रभाकर विश्वनाथकै छोरा भएका यी दुवै थरी बीच समेत अंश भईसकेको भन्ने कुराको निस्कर्समा पुग्ने शुरु जिल्ला अदालतले सो कुराको निस्कर्समा के के प्रमाण र आधारमा पुगेको हो आफ्नो फैसलामा उल्लेख नै गरेको पाइएन। प्रतिवादी कृष्णप्रसाद समेतका हकमा दावी पुग्न

सकदैन भनी आधार प्रमाण र कारण नै नखोली गरेको शुरू भक्तपुर जिल्ला अदालतको मिति २०६५/१२/३१ को फैसलालाई कायम राख्न मिलेन। सो फैसला बदर हुन्छ। अरू प्रमाण बुझ्न आवश्यक भए ती प्रमाण बुझी प्रमाणको मूल्याङ्कन गरी कानून बमोजिम फैसला गर्नु भनी दुवै थरीलाई तारेख तोकी प्रस्तुत मुद्दाको मिसिल भक्तपुर जिल्ला अदालतमा पठाईदिनु भन्ने समेत बेहोराको पुनरावेदन अदालत पाटनबाट मिति २०६९/०९/१९ मा भएको फैसला।

हामी पुनरावेदक प्रतिवादीहरु गोविन्द प्रसादका छोरा र वादी स्व. बद्री प्रसाद चालिसे विश्वनाथका छोरा भन्ने कुरामा कुनै विवाद छैन। बद्री प्रसादका बुबा विश्वनाथ र दे.नं. ०५८/०१०५५ का मुद्दाका वादी अच्युतानन्दका बाजे चक्रपाणी चालिसे समेतले हजुरआमा कुमारी देवीसंग वि.स. १९९० साल पुर्व नै घरसारमा आफ्नो अंश हक बुझि खति उपति व्यहोरी खाई आएको कुरालाई विपक्षीले अन्यथा भन्न र गर्न सक्ने अवस्था समेत छैन। १९९० साल पूर्व नै विपक्षीको पिता विश्वनाथले र चक्रपाणीले काठमाडौँको कमलपोखरीमा र तराई तर्फ राजविराज जस्तो ठाउँका जग्गाहरु रोजी रोजी अंश बुझि लिनु भएको थियो। विपक्षीका पिता विश्वनाथ र चक्रपाणी चालिसेले अंश बुझि लिए पश्चात केही जग्गा बिक्री वितरण गरी स्वामित्व हस्तान्तरण गरेका र केही जग्गाहरु अंश दर्ता गरी हालसम्म हकभोग गरी आएको कुरामा समेत विपक्षीले अन्यथा भन्न र गर्न सक्ने अवस्था छैन र चक्रपाणीको हाँगा तर्फका हकवाला अच्युतानन्दनले भक्तपुर जिल्ला अदालतमा अंशको फिराद-पत्र दर्ता गरेको र सो मुद्दामा भएको मिति २०६५।१२।३१ को फैसलामा चित्त बुझाई बसेको अवस्था छ। यसरी विपक्षीका पिता विश्वनाथ तथा दे.नं. ०५८/०१०५५ नं. मुद्दाका वादी अच्युतानन्दका हजुरबुबा चक्रपाणीले वि.सं. १९९० सालमा घरसारमै अंश बुझि लिए पश्चात वादीकी आमा नहुछे कुमारी र अच्युतानन्दले मेरा स्व. पिता गोविन्द प्रसादसंग तत्कालिन मालपोत विभाग भूमी प्रशासन कार्यालय काठमाडौँबाट मिति २०३२।७।२६ मा क्रमशः र.नं. १८४२ र १८४१ बाट अंश वापत जग्गा छोडपत्र गरी अंश बुझि लिनु भएको कुरा र.नं. १८४२ को जग्गा छोडपत्रको पारित लिखतले पुष्टी गरेको छ। अंश भन्ने कुरा पटक-पटक हुने कुरा नभएकाले विपक्षीका पिता र हामीहरुका पिताका बिचमा कानून बमोजिम भएको अंशवण्डाको पारित लिखत मिसिल संलग्न हुँदा सो प्रमाणलाई निस्तेज र ओझेलमा पार्न मिल्ने होइन। मिसिल संलग्न वस्तुनिष्ठ प्रमाणको मूल्याङ्कन गरी हामी समेतको हकमा शुरू भक्तपुर जिल्ला अदालतबाट भएको फैसला सदर गरी हामीलाई उक्त मुद्दाबाट उन्मुक्ति दिनु पर्नेमा हाम्रो हकमा स्पष्ट नबोली गोलमटोल फैसला गरी गरेको फैसलामा प्रमाण ऐन,

२०३१ को दफा ५४ नं. प्रतिकुल हुन गएकाले हाम्रो हकमा पुनरावेदन अदालत पाटनको फैसला बदरभागि छ। विपक्षीका बुबा विश्वनाथले र अच्युतनन्दनका बाजे चक्रपाणी चालिसेले हजुरआमा कुमारी देवीसंग तत्कालिन प्रचलित कानुन बमोजिम अंश बुझि लिएका र सो अवस्थामा मेरा पिता नाबालक रहे भएकाले सो मितिमा भएको लिखत विपक्षीहरुसंगै रहेको स्पष्टै हुन्छ। विपक्षीका पिता तथा हाम्रा पिताका बिचमा १९९० सालमा घरसारमै अंशवण्डा भई सके पश्चात् विपक्षीका पिताले घरसारको अंशवण्डाले प्राप्त गरेको अचल सम्पत्तीमा तराई तर्फ २०२१ सालमा भुमि सुधार लागू हुँदा विपक्षीका पिता विश्वनाथको नाममा ७ नं. फाँटवारी भरेको काठमाडौं कमलपोखरीको घरजग्गा गुरुप्रसाद बराललाई विक्री वितरण गरेको र विपक्षीको आमा न्हुच्छे कुमारीले गणेशबहादुर गुभाजुलाई मिति २०५२।२।११ मा र.नं. ६१९६ बाट छोडपत्र गरी स्वामित्व हस्तान्तरण गरेको, यसैगरी विश्वनाथकै कान्छा छोरा प्रभाकर चालिसे दिने निजकै पत्नी शान्ता कोइराला लिने भई मा.पो.का. भक्तपुरबाट मिति २०६१।८।२२ र.नं. ४२०३ बाट हालै देखिको बकसपत्र गरी लिने दिने गरेको, यसै गरी न्हुच्छे कुमारी उपाध्याय दिने, निजकै छोरा प्रभाकर चालिसे लिने भई मालपोत कार्यालय भक्तपुरबाट मिति २०५३।८।४ मा र.नं. १५८५ बाट हालैदेखिको बकसपत्र गरी स्वामित्व हस्तान्तरण गर्ने आदि व्यवहारले विपक्षी र हामी एकासंगोलको अंशियार होइनौ भन्ने कुरा स्पष्ट रुपमा वस्तुनिष्ठ प्रमाणले पुष्टि गरिरहेको कुरालाई शुद्ध दृष्टिकोणले हेरी प्रमाणको मूल्याङ्कन गरी हाम्रो हकमा उन्मुक्ति दिने गरी फैसला गर्नुपर्नेमा वस्तुनिष्ठ प्रमाणको मूल्याङ्कन नै नगरी श्री पुनरावेदन अदालत पाटनबाट २०६९।९।१९ मा भएको फैसला बदर गरी शुरु भक्तपुर जिल्ला अदालतबाट मिति २०६५।१२।३१ मा भएको फैसला सदर कायमै गरी पाउँ भन्नेसमेत बेहोराको सूर्यप्रसाद चालिसे समेतले यस अदालतमा गरेको पुनरावेदन।

यसमा दिने पुनरावेदक प्रतिवादीका पिता गोविन्द चालिसे तथा लिने प्रत्यर्थी वादीका माता न्हुच्छेकुमारी चालिसे बीच मिति २०३२।७।२६ मा जग्गा छोडपत्र गरी र.नं. १८४२ को लिखत पारित भएको देखिएको अवस्थामा सो लिखतका सम्बन्धमा प्रमाणहरु बुझी प्रमाणको मूल्याङ्कन गरी निर्णय गर्नु पर्नेमा सो तर्फ केही नबोली शुरु भक्तपुर जिल्ला अदालतको मिति २०६५।१२।३१ को फैसलालाई बदर गरी अरु प्रमाण बुझ्न आवश्यक भए ती प्रमाण बुझी प्रमाणको मूल्याङ्कन गरी कानुनबमोजिम गर्न भनी मिसिल भक्तपुर जिल्ला अदालतमा पठाउने गरी पुनरावेदन अदालत पाटनबाट मिति २०६९।९।१९ मा भएको फैसलामा न्याय प्रशासन ऐन, २०४८ हाल न्याय प्रशासन ऐन, २०७३ को दफा १४(ग),

प्रमाण ऐन, २०३१ को दफा ५४ र अ.बं. १८५क नं. समेतको व्याख्यामा त्रुटि देखिएकाले मुलुकी ऐन अ.बं. २०२ नं. को प्रयोजनार्थ विपक्षीलाई झिकाई नियमानुसार गरी पेश गर्नु भन्नेसमेत बेहोराको यस अदालतबाट मिति २०७३/०९/०६ मा भएको आदेश।

यस अदालतको ठहर

नियम बमोजिम दैनिक मुद्दा पेशी सूचीमा चढी निर्णयार्थ इजलास समक्ष पेश हुन आएको प्रस्तुत मुद्दामा पुनरावेदक प्रतिवादी सूर्य प्रसाद चालिसे समेतको तर्फबाट बहसमा उपस्थित बिद्वान अधिवक्ता श्री शशिचन्द्र मिश्रले प्रस्तुत मुद्दाका वादी स्व. बद्री प्रसाद चालिसे विश्वनाथ चालिसेको छोरा भएको कुरामा कुनै विवाद छैन। बद्री प्रसादका बुबा विश्वनाथ र चक्रपाणी चालिसे समेतले हजुरआमा कुमारी देवीसंग वि.स. १९९० साल पुर्व नै घरसारमा आफ्नो अंश हक बुझि खति उपति व्यहोरी खाई आएको कुरालाई विपक्षीले अन्यथा भन्न सकेको अवस्था समेत छैन। प्रत्यर्थी बादीले आफ्नो पिताले प्राप्त गरेको सम्पतीबाट मात्र अंश पाउने हो। अघिनै घरसारमा बण्डा गरी भिन्न बसेका अलगिया अंशियार संग हाल आएर निजले अंशमा दावि गर्न नसक्ने हुँदा शुरु फैसलालाई बदर गर्ने गरेको पुनरावेदन अदालत पाटनको फैसला बदर गरी भक्तपुर जिल्ला अदालतबाट मिति २०६५।१२।३१ भएको फैसलालाई सदर कायम गरी पाउँ भनि बहस प्रस्तुत गर्नु भयो ।

उपरोक्त अनुसार तथ्य र बहस जिकिर भएको प्रस्तुत मुद्दामा पुनरावेदन पत्र सहितको मिसिल कागजात अध्ययन गरी वादी दावी नपुग्ने भनी शुरु जिल्ला अदालतबाट भएको फैसला बदर गरी पुनः इन्साफको लागि शुरुमा पठाउने गरी भएको पुनरावेदन अदालत पाटनको फैसला मिलेको छ वा छैन, पुनरावेदक वादीको पुनरावेदन जिकिर पुग्न सक्ने हो वा होइन, भन्ने सम्बन्धमा निर्णय दिनुपर्ने देखियो।

निर्णय तर्फ बिचार गर्दा, मेरो स्वर्गीय पिता विश्वनाथ चालिसे बि.सं १९९० साल देखि नोकरीको सिलशिलामा भक्तपुर जिल्ला छाडी नेपालका विभिन्न जिल्लामा कार्यरत रहेको अवस्थामा पिताको हकको पैत्रिक खेति घरवारी जग्गा काकाबाबु गोविन्द चालिसेको जिम्मामा रहि निजले नै रेख देख संरक्षण गर्दै आउनु भएको थियो। पिताले बि.सं १९९० सालमा घर छोडनु पुर्व बाबु काका हजुरआमा समेतका बिचमा भएको लिखतमा बाबुको हकको घरवारी खेतिको जग्गाको प्रष्ट अभिलेखन रहेको कागज प्रतिवादी गोविन्द प्रसाद संग हुनु पर्दछ। २०२८ सालमा पिताको मृत्यू भए पश्चात निजको हकको घरवारी जग्गामा हामिले विभिन्न कारणबस भोग बसोवास गर्न सक्ने अवस्था भएन। पिता विश्वनाथ र माता

न्हुछे कुमारीको दामपत्य जीवनबाट ६ भाई छोराहरु क्रमश केशव प्रसाद चालिसे, मुरारी प्रसाद चालिसे, कृष्ण प्रसाद चालिसे, म बादी बट्टी प्रसाद चालिसे, दिवाकर चालिसे र प्रभाकर चालिसे हुँदा पिताको हकको घरवारी जग्गा समेत बण्डामा पारी ६ खण्डको १ खण्ड घरवारी जग्गामा अंशहक दिलाई पाउँ भन्ने फिराद दावी भएकोमा विपक्षी बादीका पिता विश्वनाथ घरवारी छाडी नोकरीको सिलशिलामा विभिन्न जिल्लामा जानु भएकोले निजको हकको घरवारी जग्गा गोविन्द प्रसादको रेखदेख र जिम्मामा रहेको भन्ने बेहोरा झुठा हो। बि.स.१९९० सालको बण्डाले काठमाण्डौ कमल पोखरीको घर जग्गा र तराईको घर जग्गा समेत बादीका पिताले अंशपाई दा.खा. दर्ता समेत गराई लिएका हुन। गोविन्द प्रसाद चालिसेको नाउँमा दर्ता रहेका जग्गाहरुबाट बादीको आमा न्हुछे कुमारी र चक्रपाणीका नाति अच्युतनन्दले अंश लिई मिति २०३२।७।२६ मा अंश छोडपत्र पारीत गरी दिएको लिखतबाट समेत यी बादीलाई पुनः अंशमा दावी गर्ने हकदैया समेत छैन भन्ने प्रतिउत्तर जिकिर रहेको प्रस्तुत मुद्दामा बादी दावी नपुग्ने गरी सुरु भक्तपुर जिल्ला अदालतबाट भएको फैसला बदर गरी पुनः इन्साफको लागि पठाउने गरी पुनरावेदन अदालत पाटनबाट मिति २०६९।९।१९ मा फैसला भएको रहेछ। पुनरावेदन अदालत पाटनबाट भएको सो फैसलामा चित्त नबुझाई प्रतिवादीहरु सुर्यप्रसाद चालिसे र प्रद्युम्न चालिसेको तर्फबाट यस अदालतमा पुनरावेदन परेको देखियो।

सो सन्दर्भमा हेर्दा, सर्वप्रथम बादी प्रतिवादीहरुको पारिवारिक स्थिति स्पष्ट गर्नको लागि पुस्तावारी बारे स्पष्ट गरिनु आवश्यक देखिन्छ। यस दृष्टिबाट हेर्दा मुलपुर्खा प्रेमलाल चालिसेको तीन भाई छोरोमा जेठा चक्रपाणी, माइला विश्वनाथ र कान्छा गोविन्द प्रसाद चालिसे रहेका देखिन्छन्। जेठा चक्रपाणीका एक छोरा लक्ष्मी नन्दन र निजका छोरा अच्युतानन्दन रहेको देखियो। माइला विश्वनाथ र निजको पत्नी न्हुछे कुमारीको दामपत्य जीवनबाट ६ भाइ छोराहरु क्रमशः केशव चालिसे, मुरारी चालिसे, कृष्ण प्रसाद चालिसे, यी बादी बट्टी प्रसाद चालिसे, दिवाकर चालिसे र प्रभाकर चालिसे जन्मेको भन्ने देखिन्छ भने कान्छा गोविन्द प्रसाद चालिसेको हाँगा तर्फ क्रमशः कृष्ण मुरारी, सुर्य प्रसाद, प्रद्युम्न र पुष्पराज चालिसे रहेको भन्ने देखिन्छ।

अब यी बादी प्रतिवादी बीच अंशबण्डा भएको छ वा छैन र बादीले प्रतिवादीबाट अंश पाउनु पर्ने हो वा होइन भन्ने तर्फ हेर्दा, विपक्षीका पिता तथा हाम्रा पिताका बिचमा १९९० सालमा घरसारमै अंशबण्डा भई सके पश्चात् विपक्षीका पिताले घरसारको अंशबण्डाले प्राप्त गरेको अचल सम्पत्तिमा तराई तर्फ २०२१ सालमा भुमि सुधार लागू हुँदा विपक्षीका पिता

विश्वनाथको नाममा ७ नं. फाँटवारी भरेको, विपक्षीको आमा न्हुछे कुमारीले आफ्नो अंश लिई मिति २०३२।७।२६ मा अंशछोड पत्र गरेको, अंशियार अंशियार बिच आपसमा जग्गा हक हस्तान्तरण भएको आदि व्यवहारले प्रत्यर्थी बादी र हामी एकासंगोलको अंशियार होइनौ भन्ने कुरा पुष्टि प्रमाणित भईरहेको अवस्थामा शुरु फैसला बदर गर्ने गरी भएको पुनरावेदन अदालत पाटनको फैसला उल्टी हुनु पर्ने भन्ने पुनरावेदन जिकिर रहेको देखिन्छ ।

बादीका पिता र पुनरावेदक प्रतिबादीहरूको पिताको बिचमा बि.सं.१९९० सालमा घर सारमा बण्डापत्रको लिखत भइ आ-आफ्नो खति उपति गरि बसेको भन्ने जिकिर लिएको देखिए पनि सो मितिको कुनै लिखत प्रमाण मिसिलमा पेश भएको देखिदैन। यसबाट बादी प्रतिबादीहरूका पिताहरूबीच १९९० सालमा घरसारमा बण्डा भई सकेको भनी मान्न मिल्ने अवस्था देखिएन। अब जहाँ सम्म प्रत्यर्थी बादीकी आमा न्हुछे कुमारीले २०३२ सालमा अंश छोडपत्र गरी दिएको देखिएबाट सो कुराले बादी र प्रतिबादीबीच अंशबण्डा भएको मान्न मिल्छ वा मिल्दैन भन्ने हकमा सो कागज बण्डापत्र नभई छोडपत्रको लिखत मात्र हो। छोडपत्र जसले छोडपत्र लियो सो व्यक्ति मात्र अलग भएको भन्ने अर्थ लाग्दछ। समग्र अंशियारको अंश भएको भन्ने अर्थ गर्न मिल्दैन। अर्को कुरा छोडपत्र भएको तथ्यबाट अंश छोडपत्र भएको मिति सम्म अंशियारहरू देवर /काका गोविन्द प्रसाद चालिसे संगै एका सगोलमा रहे बसेको भन्ने देखिन आउँछ। बादीकी आमा न्हुछे कुमारीले मिति २०३२।७।२६ मा अंश छोडपत्र गरेको हदसम्म निजले अंश नपाउने भनी अर्थ गर्न सकिएला तर सो छोडपत्रको कारणले छोडपत्र लिने बाहेकका अन्य अंशियारहरू सगोलमा छैनन् र निजहरूले अंश पाउँदैनन् भन्न मिल्ने हुदैन। उक्त अंश छोडपत्र हुँदाको मितिमा बादी बद्री प्रसाद चालिसे चौबीस वर्षको रहेको भन्ने देखिन्छ। यस अवस्थामा सगोलमा रहेका बाँकी अंशियारको संख्या यकिन गरी अबण्डा रहेको सम्पतीको तायदाती समेत लिई दाबी बमोजिम बादीले अंश पाउने नै हुन्छ।

प्रत्यर्थी बादीको आमाले २०३२।७।२६ मा अंश छोडपत्र गरेको मिसिल सम्लग्न लिखत हेर्दा "लेखिए बमोजिमको जग्गा तपाँईं सवदरको भाउजु न्हुछे कुमारीले मेरा दर्ता हक अंश बापत छोडपत्र गरिदिनु भन्नु भएकोले अंश बापत जग्गा छोडपत्र गरि दिएँ" भन्ने बेहोरा लिखतको कैफियत महलमा उल्लेख भएबाट निज न्हुछे कुमारीले आफ्नो अंशहक बापत मात्र जग्गा छोडपत्र गराई लिएको भन्ने देखिन्छ। कसैले आफ्नो हक छोडपत्र गर्दा अरुको अंश हक पनि गुमेको अर्थ गर्ने हो भने अंश जस्तो नैसर्गिक हकबाट बञ्चित हुने अवस्था आउने हुन्छ। न्हुछे कुमारीले गरेको उक्त मितिको अंश छोडपत्र लिखतले निजका

छोराहरुको समेत हक गएको भनी अर्थ गर्न मिल्ने देखिदैन। यस स्थितिमा पुनरावेदक प्रतिवादीहरु र प्रत्यर्थी बादीहरु समेतको के अबस्था र हैसियत छ भन्ने कुरा समेत नबुझि यी बादी प्रतिवादीका बिचमा अंशबण्डा हुन बाँकी नरहेको भनि बादी दावी नपुग्ने ठहर गरी भएको शुरु भक्तपुर जिल्ला अदालतको फैसला बदर गर्ने गरी पुनरावेदन अदालत पाटनबाट भएको फैसलालाई अन्यथा भन्न मिल्ने देखिन आएन।

तसर्थ, माथि विवेचित आधार कारणहरुबाट बादी दावी नपुग्ने गरी भएको शुरु फैसला बदर गरी पुनरावेदक बादी र प्रतिवादी मध्येका कृष्ण प्रसाद र प्रभाकर विश्वनाथकै छोरा भएका र निजहरुबीच अघिनै बण्डा भई सकेको भन्ने कुराको निष्कर्षमा पुगी शुरु जिल्ला अदालतले बादी बादी दावी नपुग्ने ठहर गर्दा कुनै आधार प्रमाण समेत खुलाउन नसकेको भन्दै पुनः इन्साफको लागि शुरुमा पठाउने भनी उच्च अदालत पाटनबाट मिति २०६९।०९।१९ गते भएको फैसला मिलेकै देखिँदा सदर हुने ठहर्छ। पुनरावेदक प्रतिवादी सूर्य प्रसाद चालिसे समेतको पुनरावेदन जिकीर पुग्न सक्दैन। प्रस्तुत मुद्दाको दायरीको लगत कट्टा गरी फैसलाको बिद्युतिय प्रति अपलोड गरी मिसिल नियमानुसार अभिलेख शाखामा बुझाइदिनू।

न्यायाधीश

उक्त रायमा सहमत छु।

न्यायाधीश

इजलास अधिकृत:- लालबहादुर कार्की

कम्प्युटर टाईप गर्ने:- पद्मा आचार्य

इति सम्बत् २०७७ साल चैत ०८ गते रोज १ शुभम्